

Manifestacije moralne panike v medijskih podobah novele družinske zakonodaje

Abstract

Manifestations of moral panic in media images of the Act Amending the Marriage and Family Relations Act

The authors present a corpus-supported analysis of media discourse on the Act Amending the Marriage and Family Relations Act, that would implement a symbolic and legal equality of families of partners of same or different gender. We study a corpus of 69 texts from three online and printed media, *Demokracija*, *Dnevnik* and *Mladina*. Using a quantitative method, we extract the terminology of our corpus: the frequent noun phrases which are specific to our corpus in relation to the reference corpus of 'general' Slovene. For the ten top ranked automatically extracted two-word terms, we analyse their original contexts. A qualitative analysis of the selected corpus examples shows that discourses on the Act are related to the 'natural' family, 'theory of gender', signal the disintegration of values in the society, warn against the influences of the governing elites, and point to the endangerment of the human rights of dominant social groups and endangerment of the nation. The analysis shows that some terms ('theory of gender') and discourses significantly mark only the texts in one of the media (*Demokracija*). These discourses can be understood through the theory of moral panics, functioning as a symptom of tensions and culture wars in a context of wider social change and in the field of cultural and moral regulation. The extent of moral and sexual panics can also be recognised by the fact that it is not only present in the discourses of the texts in *Demokracija*, but also in the other two media; in *Dnevnik* we can find responses to the moral panic (or reporting on it), produced by other agents, and in *Mladina*, the authors very systematically attempt to neutralise the governing moral and sexual panic.

Keywords: Act Amending the Marriage and Family Relations Act, corpus analysis, critical discourse analysis, media, homophobia, moral panic

Ana M. Sobočan, PhD, is a researcher and assistant professor at the Faculty for Social Work of the University of Ljubljana. (ana.sobocan@fsd.uni-lj.si)

Senja Pollak, PhD, is a researcher in corpus linguistics and text mining at the Jožef Stefan Institute, Ljubljana. (senja.pollak@ijs.si)

Povzetek

V članku predstavimo korpusno-podprto analizo medijskega diskurza o Zakonu o spremembah in dopolnitvah Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (ZZZDR), ki je predlagal simbolno in pravno izenačitev istospolnih in raznospolnih družin. Proučujemo korpus 69 besedil, ki smo ga sestavili iz člankov treh medijev, *Demokracije*, *Dnevnika* in *Mladine*. S kvantitativno metodo izluščimo terminologijo našega korpusa, to so pogoste samostalniške besedne zveze, specifične za naš korpus v odnosu do referenčnega korpusa 'splošne' slovenščine. Za deset po avtomatski terminološki vrednosti najpomembnejših dvobesednih terminov (zakonska zveza, novela zakona, družinsko razmerje, teorija spola ...) natančno proučimo njihove besedilne kontekste. Na podlagi kvalitativne analize korpusnih primerov ugotovimo, da so diskurzi v zvezi z novelo ZZZDR povezani predvsem z

'naravnostjo' družine, 'teorijo spola', naznanjajo razpad vrednot v družbi, vpliv vladajočih elit, ogroženost človekovih pravic (dominantnih družbenih skupin) in ogroženost naroda. Ugotovimo, da nekateri termini ('teorija spola') in diskurzi izrazito zaznamujejo le besedila enega medija (*Demokracija*). Kot ugotavljamo v analizi, je te diskurze mogoče razumeti s pomočjo teorije moralne panike, ki kaže na netolerantnost družbe, deluje pa kot simptom napetosti in bojov v kontekstu širših družbenih sprememb na področju kulturne in moralne regulacije. Razširjenost moralne in seksualne panike pa lahko prepoznavamo tudi z vidika tega, da moralna panika ni prisotna le v diskurzih *Demokracije*, ampak tudi v drugih dveh izbranih medijih, kjer se v *Dnevniku* odzivajo na moralno paniko (oz. poročanju o njej), ki jo proizvajajo drugi akterji, v *Mladini* pa avtorji besedil najbolj sistematično poskušajo nevtralizirati pričujočo moralno in seksualno paniko.

Ključne besede: novela ZZZDR, korpusna analiza, kritična analiza diskurza, mediji, homofobija, moralna panika

Ana M. Sobočan je raziskovalka in docentka na Fakulteti za socialno delo Univerze v Ljubljani. (ana.sobocan@fsd.uni-lj.si)¹

Senja Pollak je raziskovalka s področja korpusnega jezikoslovja in rudarjenja besedil na Institutu Jožef Stefan v Ljubljani. (senja.pollak@ijs.si)²

Uvod

Medijsko poročanje ni nevtralnno poročanje o dogodkih, temveč gre za interpretacije in reprezentacije dogodkov z določenih ideoloških pozicij (glej Fairclough, 1995; Richardson, 2007). Mediji ne podajajo zgolj informacij, temveč bralki in bralcu predstavijo določen vidik novic na način, ki usmerja tudi ideološko naravnost bralca in bralke (Reah, 1998). Medijska besedila so produkti procesov ustvarjanja pomenov skozi izbire in vsaka izbira je 'ideološka', saj se z izbiro (določene ubeseditve) odpovemo drugim izbiram (ibid.). Jezikovne izbire tako kažejo na ideološke izbire (Fairclough, 1995: 25) in kot trdita Matu in Lubbe (2007: 402), so bistvene za razširjanje in ohranjanje dominantnih ideologij, ki se odkrito ali prikrito izražajo pri medijskem poročanju. Ker se poročanje v različnih medijih o isti temi (še zlasti tedaj, ko gre za širše družbeno relevantne teme) pogosto razlikuje, ni težko prepoznati, da v svojih besedilih sporočajo različne poglede, motive in ideologije.

V prispevku predstavljamo rezultate analize medijskih diskurzov, povezanih z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o zakonski zvezi in družinskih razmerjih (v nadaljevanju novela ZZZDR), ki je bila vložena v parlamentarni postopek decembra 2014, zavrnjena pa z referendumom decembra 2015. Zgodba o spremembah družinske zakonodaje se je začela že septembra leta 2009, ko je Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti predstavilo predlog Družinskega zakonika; nadomestil naj bi Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih, ki po več kot treh desetletjih veljavnosti ni mogel več odgovo-

¹ Raziskovalni del, ki ga je opravila dr. Ana M. Sobočan, je nastal v okviru podoktorskega projekta Z5-7192-0591, ki ga financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

² Raziskovalni del, ki ga je opravila dr. Senja Pollak, je nastal v času raziskovalnega projekta *Viri, orodja in metode za raziskovanje nestandardne spletne slovenščine* (J6-6842), ki ga financira Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije.

riti na sodobne situacije na področju partnerskih zvez, družin, varstva družin itd. Družinski zakonik je obsegal 303 člene, v ospredju javnih razprav pa so bili predvsem trije: 2. člen, ki uvaja vključujočo definicijo družin (izenačuje različne oblike družin, poleg biološkega upošteva tudi socialno starševstvo); 3. člen, v katerem se pravno in simbolno izenačujejo istospolne in raznospolne partnerske zveze; 213. člen, ki razširja področje posvojitev (posvojita lahko zakonca ali zunajzakonska partnerja, ne glede na spol) (Rajgelj, 2010; Kogovšek, 2010; Kuhar, 2015). Družinski zakonik oz. njegova kompromisna različica, ki je bila v parlamentu sprejeta, je bil z referendumom zavrnen 25. marca 2012. Decembra 2014 je Združena levica v parlamentarni postopek vložila predlog novele ZZZDR, ki je bila 3. marca 2015 v parlamentu sprejeta z nekoliko večjo podporo poslank in poslancev kot prejšnji predlog (51 za in 28 proti). Civilna pobuda Za otroke gre (njeni člani so bili iz vrst Civilne iniciative za družino in pravice otrok, ki je bila eden osrednjih nasprotnikov Družinskega zakonika iz leta 2012) je zahtevala razpis referenduma, Ustavno sodišče pa je odločilo, da tovrstni referendum ni protiustaven; 20. decembra 2015 je bila novela ZZZDR z referendumom tudi zavrnjena.

Z analizo diskurzov, povezanih z zakonodajo na področju družine, so se že ukvarjali drugi avtorji in avtorice iz našega prostora, od katerih lahko posebej omenimo Vezovnik (2015), ki je objavila poglobljeno analizo argumentacijskih shem in strukture argumentov v zvezi z Družinskim zakonikom, in Kuharja (2015), ki je objavil analizo populističnih strategij nasprotnikov Družinskega zakonika, izhajajoč iz delovanja civilno-družbenih organizacij, ki delujejo pod okriljem Rimskokatoliške cerkve.

V pričujočem prispevku za analizo besedil o noveli ZZZDR kombiniramo kvantitativne in kvalitativne metode in ga metodološko lahko opredelimo kot korpusno podprto diskurzivno študijo.

Korpus ZZZDR

Korpus besedil za analizo smo zajeli iz treh slovenskih medijev: *Demokracije*, *Dnevnika* in *Mladine*. Pri izbiri medijev za našo študijo primera smo upoštevali naslednja merila: medij je objavil vsaj deset člankov s ključno besedo ZZZDR v določenem časovnem obdobju (od 15. novembra do 31. decembra 2015), kar pomeni v zadnjih tednih pred referendumom in deset dni po referendumu; medij je prisoten v vseslovenskem prostoru; medij ima besedila dostopna na spletu; izbor mora predstavljati tri medije, ki so si svetovnonazorsko različni.³

³ V izbor medijev sta se uvrstila tudi Večer in Reporter. Izločili smo Večer, ki je manj kot preostali trije prisoten v vseslovenskem prostoru, poleg tega lahko ocenimo, da sta si Dnevnik in Večer svetovnonazorsko med vsemi štirimi najbliže. Prav tako smo izključili Reporter, ki je svetovnonazorsko blizu Demokraciji. V nadaljevanju bi bilo zanimivo korpus ZZZDR nadgraditi z vključitvijo drugih medijev.

Korpus izbranih besedil smo pripravili v obliki, primerni za uvoz v korpusno orodje SketchEngine⁴ (Kilgariff in dr., 2014): besedam v izbranih besedilih smo avtomatsko pripisali njihove osnovne oblike oz. leme in oblikoskladenjske oznake.⁵ Statistika velikosti korpusa je podana v tabeli 1.

Tabela 1: Statistika korpusa ZZZDR

	Demokracija	Dnevnik	Mladina	Skupaj
Št. člankov	32	27	10	69
Št. stavkov	1836	876	493	3205
Št. besed	36.193	17.063	9.492	62.748

Metodologija

V raziskavi, katere rezultate predstavljamo v pričujočem besedilu, smo uporabili kombinacijo kvantitativnih (statističnih) metod za obdelavo korpusa in izbor primerov (področje korpusnega in računalniškega jezikoslovja) ter kvalitativnega interpretativnega okvira (kritična analiza diskurza). Korpusno jezikoslovje, ki ima že dolgo tradicijo (Biber, Conrad in Reppsen, 1998; Sinclair, 1991), se ukvarja s proučevanjem rabe jezika s pomočjo računalniških orodij, s katerimi analiziramo zbirke besedil. Kritična analiza diskurza (Van Dijk, 2001; Fairclough in Wodak, 1997) raziskuje odnos med jezikom, oblastjo in ideologijo, pri tem pa diskurz pojmuje kot področje, na katerem nastaja vednost in v katerem se proizvajajo razmerja moči (cf. Foucault, 2001). Sinergija korpusnega jezikoslovja in analize diskurza je bila uspešno udeležena v vrsti študij, ki definirajo raziskovalno usmeritev korpusno-podprte (kritične) analize diskurza (npr. Stubbs, 1998; Krishnamurthy, 1996; Teubert, 2000; Mautner, 2009; Baker, 2006; Baker in Lavon, 2015), kamor umeščamo tudi našo študijo. Računalniške oz. korpusne metode⁶ nam drugače kot kvalita-

⁴ Za uvoz korpusa v orodje NoSketchEngine se zahvaljujemo Tomažu Erjavcu.

⁵ Lematizacija je postopek računalniške obdelave besedil, kjer se besedam pripišejo njihove osnovne oblike oz. leme. Tako je lema *zakonik* pripisana vsem oblikam (*zakonik, zakonika, zakoni-ku, zakonikom ...*). Oblikoskladenjsko označevanje pa besedni obliki pripiše podatke o besedni vrsti, sklonu, spolu itd. Ko s korpusnimi orodji ali metodami računalniškega jezikoslovja analiziramo kor-puse, lahko zlahka izluščimo npr. najpogostejše samostalnike in podobne informacije. Za lematiza-cijo in označevanje besedil smo uporabili orodje ToTrTale (Erjavec, 2011), dostopno prek spletnega servisa (Pollak in dr., 2012b): <http://www.clowdflows.org/workflow/228/>.

⁶ Pri korpusno-podprti analizi diskurza se avtorji večinoma opirajo na kolokacije, ki so statistično določene sopojavitve besed. V tukaj predstavljenem pristopu pa za izbor kandidatov za analizo upo- rabljamo luščenje terminologije.

tivne metode omogočajo, da je nabor podatkov za analizo opravljen avtomatično, s pomočjo vnaprej določenih kriterijev, ki so aplicirani na vsa besedila. Na drugi strani pa ta izhodiščni, umerjeni nabor, nekako tudi zamejuje okvire kvalitativne analize, saj ne proučujemo celotnih besedil in se fokusiramo le na določene dele. Kot bomo videli v nadaljevanju, analiza pokaže izjemno sorodne rezultate tistim, ki so jih za področje medijskega diskurza v zvezi z enim od referendumov na temo družinske zakonodaje ugotavljali tudi avtorji in avtorice, ki so se problematike lotili izključno s kvalitativno analizo (npr. Vezovnik, 2015; Kuhar, 2015).

Analiza je v naši raziskavi potekala po naslednjih korakih:

- Pri izboru za analizo relevantnih besednih zvez smo uporabili metode za avtomatsko luščenje terminologije (Vintar, 2010; Pollak in dr., 2012a). Postopek luščenja terminologije iz korpusa je sestavljen iz avtomatskega prepoznavanja samostalniških besednih zvez in računanjem njihove terminološke vrednosti.⁷ Avtomatsko izluščena terminologija je podana kot rangirana lista samostalniških besednih zvez (eno- in večbesedni termini).
- V diskurzivni analizi se osredinimo na deset dvobesednih terminov, ki so se na seznam, narejen na podlagi terminološke vrednosti, razvrstili kot prvi. S korpusnim konkordančnikom smo proučili širša besedilna okolja izbranih dvobesednih terminov: slika 1 prikazuje izbrani termin, ki si ga nato lahko ogledamo v stavku/odstavku/kontekstu posameznih člankov. Analizirane primere smo nato združili glede na semantična polja oz. diskurze, ki jih tvorijo, ter jih analizirali s pomočjo kritične analize diskurza.

Query teorija 106 > Positive filter (excluding KWIC) spol 75 (1,009.6 per million)			
Page 1 of 4		Go	Next Last
11_demokracija	istospolno zakonsko zvezo, je v šole prišla	teorija	spola . Ali res mislite, da bo pri nas
11_demokracija	homoseksualnosti, parade ponosa, uvajanje	teorije	spola v vrtce in šole?) V zadnjih dvanajstih
11_demokracija	youtu.be / Dku0QJtKtzi Ko svet znori. Posledice	teorije	spola v Evropskih vrtcih in šolah. Video
11_demokracija	v = ymNKFj-LR24 Še več videoposnetkov o	teoriji	spola , posledicah istospolnih porok in
12_demokracija	zgledevanje po moških. Enačenje spolov - ta nora	teorija	spola (anlg. gender) - pa je temeljna paradigmatška
15_demokracija	zakona v praksi. Posebej je predstavljena	teorija	spola , ki se jo skuša prek novele zakona
15_demokracija	družbo in po kateri je spol naša izbira. Po	teoriji	spola ni več „očeta “ in „ matere “, sta
15_demokracija	“, sta le „, starš A “ in „, starš B “. Po	teoriji	spola sta izraza „oče “ in „mati “ zastarela
15_demokracija	človeka ter krivična do istospolnih oseb. Po	teoriji	spola se po rojstvu otroka v matične knjige
19_demokracija	družinskih razmerjih v slovensko družbo vnesti	teorije	spola , pri čemer je pojasnila, da gre
19_demokracija	oziroma da se bo šolski kurikulum prilagodil	teorijam	spola . Da omenjeno ni izmišljotina je
19_demokracija	razred, na primer, novi ideologiji oziroma	teoriji	spola že ustrezno prilagojen zapis o tem
1_demokracija	kaže pri vseh vpletenih na nevarno uvajanje	teorije	spola v znanstven diskurz na najvišjih
21_demokracija	marksistični degradaciji družbe in jasen ne	teoriji	spola 09.12.2015 - 15:20 Napisal SDS, C.

Slika 1: Termin *teorija spola* v spletnem konkordančniku Sketch Engine

⁷ Terminološka vrednost se izračuna tako, da se primerja relativno frekvenco določene samostalniške besedne veze (ali posameznih besed, ki jo tvorijo) v izbranem korpusu in referenčnem korpusu slovensščine. Na primer besede, kot so *in*, *ter*, *primer*, so zelo pogoste tako v korpusu ZZZDR kot v korpusu 'splošne' slovensščine, beseda *spol* ali zveza *družinski zakonik* pa je zelo pogosta v korpusu ZZZDR, manj pa je značilna za 'splošno' slovensščino. Luščilnik terminologije je dostopen na: <http://www.cloudflows.org/workflow/5515> (Pollak in dr., 2012), statistična formula za izračun terminološkosti pa v Vintar (2010).

Naša raziskava nam s pomočjo avtomatsko (kvantitativno) izbranih terminov in kvalitativne interpretacije korpusnih primerov pomaga razumeti, katere teme oz. diskurzi so bili v časopisno-spletnem medijskem prostoru (v treh izbranih medijih, *Demokraciji*, *Dnevniku* in *Mladini*) dominantni in kakšna so bila njihova sporočila. V okviru analize, ki jo predstavljamo v pričujočem prispevku, je pomembno upoštevati, da nas od primerov, določenih za analizo na podlagi kvantitativnih, statističnih kriterijev, še posebej zanimajo tisti primeri, ki izražajo populistične, rasistične in druge hegemonne diskurze, saj nas v skladu z načeli kritične analize diskurza najbolj zanima diskurz kot področje, na katerem se proizvajajo razmerja moči.

Korpusno podprta analiza diskurza desetih terminov

Kot je opisano v poglavju o metodologiji, smo z avtomatskim luščenjem terminologije identificirali termine celotnega korpusa (nismo razlikovali med posameznimi mediji) in prvih deset rangiranih dvobesednih terminov izbrali za podrobno analizo. Pomemben podatek je tudi, da je bil medij *Demokracija* najbolj aktiven glede objav (največji od treh podkorpusov), kar tudi vpliva na izdelan seznam, prav tako pa je terminološko zelo produktiven.⁸

Tabela 2: Deset najvišje uvrščenih dvobesednih terminov

Terminološka vrednost	Termin	Frekvenca pojavitev
1.000	zakonska zveza	238
0.239	novela zakona	137
0.139	družinsko razmerje	96
0.073	teorija spola	75
0.070	družinski zakonik	58

⁸ Na primer termin *teorija spola* je tako pogosto uporabljen v besedilih v *Demokraciji* (72 pojavitev), da je kljub temu, da ga druga dva medija skoraj ne uporabljata (skupaj tri pojavitve), prepoznan kot eden od desetih najpomembnejših dvobesednih terminov celotnega korpusa (v odnosu do referenčnega korpusa slovenščine, ki naj bi predstavljal »splošno« slovenščino). Glede na to, da so podkorpusi (*Demokracija*, *Dnevnik*, *Mladina*) različnih velikosti, lahko to ponazorimo tudi z relativno frekvenco. Če bi gledali relativno frekvenco na milijon besed, bi se termin *teorija spola* v *Demokraciji* pojavil kar 969-krat, medtem ko bi se pojavil 27-krat v *Dnevniku* in 13-krat v *Mladini*. Tudi termin *človekova pravica*, ki je značilen za vse tri medije in bolj enakomerno razporejen, bi bil na milijon besed v *Demokraciji* uporabljen 431-krat, v *Dnevniku* 256-krat in v *Mladini* 283-krat.

0.067	človekova pravica	72
0.038	istospolna skupnost	40
0.032	istospolni par	38
0.029	novela ZZZDR	32
0.025	ustavno sodišče	53

Sledi analiza korpusnih primerov, torej analiza delov besedil, kjer se pojavljajo zgornji termini, s pomočjo kritične analize diskurza. S pomočjo analize smo identificirali šest tematskih polj. Za vsako tematsko polje predstavljamo vsebine, ki so v njegovem okviru dominantne, ter v katerem mediju figurirajo, in jih ponazorimo s korpusnimi primeri oziroma citati. Pokazalo se je, da nekateri termini ali tematska polja v nekaterih medijih niso signifikantni, zato tudi pri vseh temah ne obravnavamo vseh medijev (kot je bilo že povedano, se termin 'teorija spola' pojavlja skoraj izključno v besedilih medija *Demokracija*). Prav tako naj poudarimo, da se skladno z vodili kritične analize diskurza osredinjamo predvsem na primere, ki se dotikajo reprodukcije ideologije in odnosov moči (npr. odnos med manjšino in večino).⁹

Družina kot 'naravna' in normativnost heteroseksualnega odnosa

V okviru analiziranih besedil najdemo pogosto temo, ki zadeva esencialistično percepcijo družine kot 'naravne' zveze moškega in ženske in heteroseksualni, zakonski par kot normativno izhodišče partnerskega in družinskega življenja. Tema dominantno figurira v besedilih *Demokracije*, tj. pojavlja se predvsem v tem mediju, ki posledično tudi dominantno oblikuje diskurz o družini kot 'naravni' in heteroseksualnosti kot normativni. Heteroseksualni odnos se vzpostavlja kot primaren, temeljen in edini pravi/pravilen: »Zakonska zveza¹⁰ moža in žene zadeva celotno družbo, saj je edina, iz katere se lahko rodi nov človek.« (Demokracija, 18. december 2015b)¹¹

V več besedilih v *Demokraciji* je sicer omenjeno, da je tudi v rimskokatoliških

⁹ Po zgornjem kriteriju je veliko več navedenih primerov iz medija *Demokracija*, prav tako pa na to vpliva večja količina obravnavanih besedil.

¹⁰ V citiranih primerih so v *ležečem tisku* navedeni termini, na podlagi katerih se je besedilo uvrstilo med analizirane primere.

¹¹ Ker je kritična diskurzivna analiza osredinjena na besedila treh medijev, v sklicih navajamo medij, v katerem je bilo objavljeno besedilo, in ne avtorjev oziroma avtoric besedila (op. ur.).

krogih (med nekaterimi škofi in tudi širše) mogoče najti razumevanje za to, da je ljubezen osrednjega pomena (ne glede na svojo obliko), vendar ob tem avtorji besedil opozarjajo, da to mišljenje vendarle ne more biti obče sprejeto, saj je treba slediti 'resnici' o zakonski ljubezni, ki pa se, kot zapišejo, lahko uresničuje le skozi t. i. različnost med spoloma (različnost, ki jo predstavljajo kot biološko in družbeno dejstvo). 'Naravnosti' in neizpodbitnosti družinske konstelacije mož-žena potemtakem nikakor ni mogoče izpodbijati, saj edina zagotavlja ustvarjanje družine – kar v okviru tega diskurza pomeni 'naravno' reprodukcijo med možem in ženo, ki sta oba biološka starša svojih otrok. Tako besedila po eni strani vsiljujejo heteronormativne zapovedi o partnerstvu in reprodukciji v strahu pred njihovo anihilacijo ali ogroženostjo ter poskušajo rahljati svojo homofobijo s pomočjo navidezno sprejemajočih pogledov.

V besedilih *Dnevnika*, kjer se tudi pojavlja govor o 'normativni družini', pa ne gre za besedila, ki bi poskušala krepiti njen položaj, ampak za tematiziranje, ki poskuša relativizirati ekskluzivnost heteronormativnih partnerskih zvez in družin: zadnje na primer s pričevanjem kriminalista, ki idealizirano podoba 'normalne' družine osvetljuje s poročilom o svojih službenih izkušnjah in opozarja na fizično, psihično in spolno nasilje, ki je prisotno tudi v normativnih družinah.

Analiza besedil v *Mladini* ne kaže na povezave med normativnostjo heteroseksualnosti in družine kot 'naravne', reproduktivne partnerske norme.

'Teorija spola'

T. i. teorijo spola tematizirajo izključno besedila v mediju *Demokracija*, lušče-nje terminologije za ta termin ni ponudilo rezultatov niti v *Dnevniku* niti v *Mladini* (razen v treh primerih, kjer navajajo mnenja nasprotnikov novele). Ne le, da se tema v *Demokraciji* pojavlja, ampak ima tudi osrednjo vlogo. Veliko navora je vloženega v njeno tematiziranje in demoniziranje. Nenehno je predstavljena kot izjemno preteča grožnja, ki se bo v primeru sprejetja novele ZZZDR uveljavila v šolah in tako ogrozila najranljivejše – otroke.

Zakon prinaša spremembe šolskih programov (Ali želite, da se vaši otroci v šoli učijo, da si spol lahko izberejo sami, da naj eksperimentirajo s svojim spolom in spolno usmerjenostjo?). V vseh državah, kjer so uzakonili istospolno zakonsko zvezo, je v šole prišla *teorija spola*. Ali res mislite, da bo pri nas kaj drugače? Učbeniki so že pripravljeni. (Demokracija, 13. december 2015b)

'Teorija spola' je v besedilih *Demokracije* opredeljena kot nasilna ideologija, ki se (s pomočjo nevladnih organizacij) že širi v šolah, in na podlagi katere se morajo otroci drugod po Evropi, ZDA in tudi že v Sloveniji, preoblačiti v oblačila, značilna za nasprotni spol, ter se učiti, naj si sami izberejo spol, kateremu želijo pripadati.

Obenem besedila 'teorijo spola' diskreditirajo in jo označujejo za neznanstveno oz. neskladno z empiričnimi znanostmi. Spol je predstavljen kot biološko dejstvo, ki je osrednjega pomena za tvorbo identitete, nasprotno pa naj bi 'teorija spola' po mnenju avtorjev v *Demokraciji* ustvarjala iluzijo, da vsakdo lahko svobodno izbira svojo identiteto: posledica obojega naj bi bila »brezciljnost« (Demokracija, 18. december 2015a), pri tem pa besedila opozarjajo, kako nevarno je »domišljavo manipulirati z naravnimi dejstvi« (Demokracija, 1. december 2015). Argumentacije vključujejo tudi opozarjanje pred posledicami tovrstnega učenja, ki so: samomori, »zmedeni in depresivni otroci« (Demokracija, 18. december 2015a) ipd. Besedila se sklicujejo na želje staršev v Sloveniji, da njihovi otroci ne bi bili izpostavljeni teoriji spola.

V ozadju tematizacije 'teorije spola' se izraža ključno prepričanje, ki ga besedila želijo sporočiti: da obstajata dva spola, ki sta si različna in morata takšna tudi ostati, saj je to podlaga za reprodukcijo zakonske zveze, družine in ultimativno tudi naroda. 'Teorija spola' je predstavljena kot proizvod feminističnih teženj (kjer je feminizem predstavljen kot škodljiva in nevarna ideologija). Avtorji v *Demokraciji* tematizacijo 'teorije spola' razširjajo še z »dokazi« o pritiskih na dijake in študente, ki zakonodajnih sprememb ne podpirajo. Posebna pozornost je namenjena 'totalitarizmu teorije spolov' in obenem njeni diskreditaciji, oboje v povezavi s feminizmom in »gejevstvom«:

Gejevstvo je ideološko gibanje, verjetno s političnimi cilji, verjetno anarhičnimi. Na ta pojav je treba gledati s skepso, zlasti je mogoče, da je v tem gibanju mnogo levičarskih aktivistov. O tem bi se dalo razmišljati in je odločilno za naše mnenje o *noveli ZZZDR*. Opozoril bi še na to, se z gejevstvom in radikalnim feminizmom v to razpravo vključuje tudi *teorija spolov*, ki je znanstveno in filozofsko vprašljiva. (Demokracija, 17. december 2015)

Avtorji v *Demokraciji* tako vzpostavljajo zavest in strah pred delovanjem političnih silnic, ki izhajajo iz homoseksualnih okolij in se napajajo z radikalnimi feminizmi, eno njihovih uveljavitev pa naj bi bila tudi uvedba 'teorije spolov'. Brez dvoma je mogoče ugotavljati, da nasprotovanje spremembi zakonodaje sproža tudi strah in poskuse preprečevanja potencialnih sprememb na področju razmerij moči med spoloma. Termin in tema 'teorije spola' se ne pojavljata oz. ne definirata obravnavanih besedil v *Dnevniku* in *Mladini*.

Propad instituta družine, razpad vrednot in grožnja družbeni ureditvi

Nevarnosti (ki naj bi sledile potencialnemu sprejetju novele ZZZDR), ki jih označajo besedila *Demokracije*, naj bi vodile v propad družine in trenutne družbene

ureditve, saj naj bi se zgodil prelom z veljavnimi vrednotami ter »popolno razvrednotenje in ukinitve zakonske zveze« (Demokracija, 18. december 2015b), ki naj bi ji sledile v prihodnosti še nadaljnje spremembe, povezane z zahtevami vedno novih skupin, ki bi se čutile diskriminirane.

V *Mladini* se na strahove nasprotnikov izenačitve pravic istospolnih parov do sklenitve zakonske zveze s pravicami raznospolnih parov odzivajo z začudenjem, ker tovrstno izenačitev nasprotniki predstavljajo kot »še nikjer preizkušen svetovni unikum, katerega posledice za družbo in državo so popolnoma nepredvidljive« (Mladina, 18. december 2015a). Opozarjajo tudi, da v nasprotju s splošnim vtisom Rimskokatoliška cerkev ne brani svojega vrednotnega sistema, vere in ideologije, saj te s spremembo zakonodaje niso ogrožene.

Besedila v *Demokraciji* tudi svarijo, da naj bi novela ZZZDR ne le odpravljala spola, ampak tudi pomen očetovstva in materinstva. Pomen družine vzpostavljajo tudi nasproti njenemu »zanikanju«, ki naj bi po mnenju avtorjev v *Demokraciji* bilo in je ponovno politično motivirano:

Veliko je bilo že napisanega, zakaj je treba *novelo zakona* zavriniti, zakaj ne smemo dopustiti uveljavitve teorije spola, zakaj je povsem nesprejemljivo iz moža in žene delati osebo 1 in osebo 2, in ne nazadnje, kakšna grozljiva prihodnost čaka naše otroke in vnuke, če bi ta zakon obveljal. Sam želim izpostaviti dejstvo, da so mnogi od nas še živeli v časih, ko je komunizem želel izbrisati pomembnost družine. In to s predlagano novelo danes želijo tisti, ki zakon zagovarjajo. (Demokracija, 13. december 2015a)

Z navezavami na politične ureditve avtorji v *Demokraciji* obenem poudarjajo kontinuiteto političnih opcij in razloge za poglobljanje nesoglasij v sedanji družbi. Vrednote tistih vladnih strank, ki podpirajo novelo ZZZDR in 'homoseksualni lobi', so predstavljene kot diametralno nasprotne tistim, za katere se zavzemajo nasprotniki zakona, in te so: »krščanske vrednote, družina, zemlja in jezik« (Demokracija, 18. december 2015c). Poudarjajo pa tudi svoje dobronamerne interese, npr. ločitev zakonodajnih rešitev na dva zakona prepoznava kot priložnost in temelj »za mirno sožitje v družbi« (Demokracija, 18. december 2015b).

Hegemonija vladajočih elit, manipulacije in stanje duha

V *Demokraciji* večkrat zasledimo, da bi se s sprejetjem novele ZZZDR uveljavila volja vladajoče koalicije, s čimer želijo avtorji diskreditirati vlado, ob tem pa jo postavljajo v kontekst komunističnih in socialističnih teženj, ki so v besedilih demonizirane. Obenem večkrat zasledimo zapise o tem, kaj bo 'zares' pomenila sprememba zakona – bralcem in bralkam pojasnjujejo, da sprememba prvega člena pomeni

spremembo vseh členov, pri tem pa poudarjajo nekakšno zarotno agendo zakonodajalca, ki naj ne bi bil odkrit glede tega: »Potrebujemo dodatno skrb in ustvarjanje pogojev za nastanek družin, namesto tega pa smo dobili *novelo zakona*, ki prinaša njeno redefinicijo.« (Demokracija, 11. december 2015)

Avtorji poudarjajo, da je bila novela ZZZDR sprejeta po hitrem postopku, s čimer naj bi zakonodajalec onemogočil razpravo strokovne javnosti. V besedilih *Demokracije* trdijo, da je stran zagovornikov sprememb »polna zavajanj in laži« (Demokracija, 16. december 2015a); ter da naj bi med predstavniki družboslovnih znanosti obstajal dogovor, kako poročati o stanju otrok, ki jih vzgajajo istospolni pari. Poudarjajo tudi, da naj bi se izvajali pritiski na dijake in študente, v šolah, ideološkem aparatu države, pa naj bi učiteljice in učitelji premeteno igrali na čustva učencev in dijakov in homoseksualne osebe predstavljali »v najboljši luči in vedno s takšnimi besedami, da bi se nam zasmilili« (Demokracija, 16. december 2015b). Nasproti temu se prav tako v diskurzih *Demokracije* pojavlja viktimizacija in požrtvovalnost nasprotnikov sprememb zakonodaje, t. i. zagovornikov 'zakonske zveze', katerih prizadevanja naj bi teptale tako trenutna politika kot tudi domnevno pristranski mediji.

Vse bolj zaskrbljeni nad dogajanjem v družbi, ko politiki na najvišji ravni zlorabljajo svojo pozicijo moči in s spreminjanjem družinske zakonodaje posegajo v najbolj občutljivo družbeno okolje – v intimo družinskih razmerij –, želimo s svojo prisotnostjo na javnem trgu izraziti podporo *zakonski zvezi* med možem in ženo ter družini kot skupnosti moškega, ženske in otrok. Pri tem se zavzemamo za svobodo vesti, svobodo mišljenja in svobodo izražanja. Prepričani smo, da ko se zamaje družina, se zamajajo tudi temelji svobodne družbe. (Demokracija, 12. december 2016)

Referendumsko odločitev torej postavljajo kot odločitev za nesvobodno/totalitarno ali na drugi strani svobodno družbo, ki jo utemeljujejo svoboda vesti, mišljenja in govora, vse troje pa si prisvajajo kot lastna vrednotna vodila.

Temu kažejo ogledalo v besedilih v *Mladini*, kjer poudarjajo, da Cerkev vsiljuje svoje vrednote, sprejetje novele ZZZDR pa vidijo kot izjemno priložnost (in nikakor ne kot nevarnost):

Cerkev vsem tistim, ki niso njeni člani, poskuša vsiliti svoje vrednote kot univerzalne in s tem prestopiti mejo sekularnosti, ki jo jasno začrtujejo določbe slovenske ustave. Ne le, da bi s spremembo definicije *zakonske zveze* postali nekakšna srednjeevropska zvezda Danica (da o zahodnem Balkanu niti ne govorim), na tem področju bi celo prehiteli Nemčijo in Italijo, pas držav med Sredozemljem in Baltikom, v katerih do priznanja istospolnih porok kot enakopravnih sicer še ni prišlo, se bo pa, po logiki razvoja in dejanskem stanju stvari, tudi tam sprememba očitno zgodila v bližnji prihodnosti. (Mladina, 18. december 2015a)

V besedilih *Mladine* po izidu referendumu tudi poudarjajo stališče, da je bila v medijih večina izjav »v imenu uravnoveženosti nekritično povzeta« (Mladina, 24. december 2015) in da v medijskih prispevkih ni šlo za izražanje mnenj, ampak za homofobijo. Pojem 'vladajočih elit' je tematiziran tudi v besedilih *Mladine*, vendar drugače kot v *Demokraciji*: v besedilih je zapisano, da je za določene politike (Janeza Janšo) kampanja relevantna kot področje kulturnega boja, ki bo namenjen krepitvi politične moči in mobilizaciji svojega volilnega telesa. Do vladajočih elit so tudi kritični, ker bi se morale zavzeti za zaščito človekovih pravic ter jasno in nedvoumno podpreti novelo ZZZDR tudi v okviru referendumu.

V besedilih *Dnevnika*, kjer so osrednji pristopi poročanja o referendumu povezani z odzivanjem na izjave nasprotnikov referendumu in pojasnjevanjem referendumskega vprašanja, postopka in izidov prejšnjega sorodnega referendumu ter predstavitvami opredelitev vidnih političnih in verskih voditeljev glede referendumu, kot vladajočo elito prepoznavajo tudi Rimskokatoliško cerkev. Besedila tudi prepoznavajo politiko, ki »jaha na stereotipih, frustracijah in strahu« (Dnevnik, 20. december 2015) in si s tem zagotavlja možnost vladanja, ter opozarjajo, da lahko tudi v prihodnje, npr. pri reševanju begunske krize, pričakujemo »nehumane politike« (ibid.).

Človekove pravice, pravice žensk in pravice otrok

Posebej pogosto in vsestransko v *Demokraciji* uporabljajo in zlorablajo jezik človekovih pravic, pravic žensk, pravic otrok in pravic, ki jih zagotavlja Ustava Republike Slovenije.

Na tem referendumu ne bo odločala večina o manjšini, temveč bo odločala večina o večini. Ne bomo odločali o pravicah *istospolnih skupnosti*, temveč o ukinjanju pravic, ki nam jih zagotavlja Ustava RS. Odločali bomo o tem, ali bo družina ostala vrednota naše družbe, ali bo otrok zaradi posvojitve v *istospolne skupnosti* z nadomestnim materinstvom postal predmet na trgu, ženske pa le stroji za rojevanje otrok, odločali bomo o ukinitvi pravice starih staršev do posvojitve vnukov v primeru izgube staršev, odločali bomo, ali želimo ob rojstvu otroka ukiniti spol, ali želimo, da naše otroke v šolah učijo, da si lahko sami izbirajo spol, s čimer bodo, ko bodo odraščali, še bolj izgubljeni v iskanju lastne identitete, ali želimo diskriminirati in omejiti zaposlovanje vzgojiteljev, učiteljev, matičarjev, socialnih delavcev in drugih javnih poklicev, ki ne bodo podpirali ideološke *teorije spola*, in ne nazadnje bomo odločali o tem, ali želimo ukiniti zvezo moža in žene in postati osebe brez vloge in pomena, ali želimo ukiniti očetovstvo in materinstvo in postati le številke, starš 1, starš 2. Na vsa ta vprašanja imam enoznačen odgovor: Ne! Za slovensko družbo in družino ne želim ničesar od naštetega. Želim pa ostati MATI in želim ostati ŽENA, zato bom na referendumu 20. decembra glasovala PROTI. (Demokracija, 13. decembra 2015a)

Navedek povzema večji del stališč, ki se pogosto pojavljajo v besedilih *Demokracije*. Ta v perverznm obratu navajajo kršenje pravic večinskega prebivalstva, ko se mora »večina braniti pred agresijo manjšine«, in se dobrohotno zavzemajo za pravice otrok (čeprav z nasprotovanjem spremembam zakonodaje odrekajo pravice prav otrokom iz istospolnih družin) in pravice žensk (čeprav se drugje zavzemajo za neenak položaj žensk), svarijo pred odpravo spola in diskriminacijo strokovnih delavk in delavcev (ki jih drugje kritizirajo kot podpornike zakonskih sprememb). V besedilih *Demokracije* je mogoče zaslediti trditve, da novela ZZZDR prilagaja zakonsko zvezo istospolni skupnosti in s to redefinicijo odvzema pomen zakonski skupnosti moža in žene kot najštevilnejši in družbeno najpomembnejši skupnosti; da se torej ne zavzema za enakost, kot trdijo zagovorniki novele, ampak bo povzročila niz diskriminacij, izključevanja in razvrednotenja. V naboru protiargumentov, ki poudarjajo domnevne kršitve in odvzem človekovih pravic, se znajdejo tudi: opozorila, da bodo kratene pravice starih staršev, opozorila, da bodo prikrajšani neplodni pari, saj jim tuje države ne bodo več zaupale otrok (ker niso podpornice posvojitve v istospolne družine), opozorila, da bodo poslej diskriminirani in oropani svobode govora vsi državljani, ki se s spremembami ne strinjajo, ter tudi opozorila, da bo morala država, ki je uzakonila tovrstno zakonsko zvezo, zdaj zagotavljati otroke istospolnim parom. Pri poskusih argumentacije se v *Demokraciji* sklicujejo na Evropsko sodišče za človekove pravice in Ustavno sodišče RS in poskušajo iz teh virov črpati legitimnost svojega izjavljanja. Pravice, ki so kratene istospolnim skupnostim, minimalizirajo in odpravljajo z argumentom, da je te »malenkostne razlike« (Demokracija, 18. december 2015b) brez težav mogoče odpraviti kako drugače in ne z novelo ZZZDR. Skozi prikazovanje domnevnega zavzemanja za blagor otrok (na ozadju predstavljanja njihove viktimizacije) avtorji poudarjajo, da vendarle ne gre za nasprotovanje istospolnim partnerstvom, ampak za »izhajanje iz spoznanj o potrebah otrok« (Demokracija, 24. november 2015). Potrebam otrok pripenjajo še paternalistično prepričanje, da je treba otroke »obvarovati pred ideologijami odraslih« (Demokracija, 18. december 2015a), da bi se lahko razvijali v miru. Prepričanje in prepričevanje, da vendarle ne gre za nestrpnost in nesprejemanje istospolnih oseb, ponazarja tudi naslednji navedek, ki povzema značilno občutje izjav v *Demokraciji* in kjer poudarja, da bi bilo celo za istospolno usmerjene osebe bolje, če novela ZZZDR ne bi bila sprejeta, saj jih tako ne bosta težila obžalovanje in samoočitki na račun občutij ogroženosti večine in njenih privilegiranih pozicij:

Vem, da se nekateri istospolno usmerjeni ob tem zakonu počutijo nelagodno, saj se zavedajo, da je zakon, ob katerem se večina počuti ogrožena, ovira za njihovo dobro sožitje s to večino. Nestrpnost in nasilje aktivistov LGBT nad drugače mislečimi bi površen človek zlahka posplošil na vse istospolno usmerjene in jih začel gledati z nezaupanjem. Zato bi bilo tudi zanje veliko bolje, če bi njihove pravice urejali na način, ob katerem drugi ne bi bili ogro-

ženi in se ne bi počutili ogrožene. Pri tem zakonu žal ni tako, zato je tudi za *istospolne pare* najbolje, da ga na referendumu zavrnamo. (Demokracija, 18. december 2015b)

Glede človekovih pravic besedila v *Demokraciji* navajajo tudi različne stroke, v spodnjem primeru stroko socialnega dela, ki naj bi podpisala »predajo pred vse bolj nasilnim homoseksualnim aktivizmom« (Demokracija, 30. december 2015). Besedilo v enem od intervjujev nadaljuje, da je: » ... treba stroko postaviti na trdnejše temelje, ki jih ne bodo ogrožali vsakokratni poskusi vsiljevanja interesov ozkih skupin s strani homoseksualnih aktivistov, ki se, po izkušnjah iz tujine, vedno uveljavljajo s kršenjem *človekovih pravic* najšibkejšim, otrokom in revnim ženskam.« (ibid.)

Nasprotno pa se v besedilih *Dnevnika* v zvezi s človekovimi pravicami pojavlja diskurz, ki poudarja, da bi morali biti vsi ljudje enaki pred zakonom. Diskurz o človekovih pravicah besedila uvajajo tudi tako, da z njimi opozarjajo, da bo vsakršno kršenje človekovih pravic vodilo v nadaljnje kršenje – nazadnje tudi kršenje pravic trenutne večine. Tako kot v *Demokraciji* tudi v *Dnevniku* zasledimo sklicevanje na Ustavno sodišče RS, vendar so besedila v slednjem kritična – da je prepustilo odločitev o sprejetju zakonodajo ljudski volji, namesto da bi strokovno in informirano odločalo o zadevi.

Besedila v *Mladini* o odločanju na referendumu pojasnjujejo, da je šlo za odločanje glede določene zakonske dikcije (ne za odločanje tako apokaliptičnih razsežnosti, kot to želijo predstaviti v *Demokraciji*), obenem pa opozarjajo na vpliv nasprotnikov zakonika, kot ponazarja naslednji navedek: »Ne, ti polpismeni hujškači niso neki nepomembni liki iz resničnostnih šovov – so ljudje, ki vplivajo na resnične državne institucije in imajo moč odmerjati *človekove pravice* ostalim.« (Mladina, 18. december 2015b)

V besedilih *Mladine* je mogoče slediti tudi odzivu na diskurz o pravicah otrok, ki je osvetljen z vidika, da Rimskokatoliška cerkev nima mandata in moralne pravice govoriti o pravicah otrok, pri tem se sklicujejo na primere pedofilije in odnos cerkve do žrtev, ki je izražal le varovanje interesov institucije. Poudarijo tudi kontekst, v katerem naj bi potekalo odločanje o noveli ZZZDR: »V zgodovini Slovenije doslej ni uspel noben referendum, na katerem so bila postavljena vprašanja, povezana s *človekovimi pravicami*. Prav tako ni bila uspešna nobena od političnih strank, ki si je to topiko izbrala za primarno predvolilno temo. Slovenija ne spada med odprte družbe, nikoli zares ni.« (Mladina, 24. december 2015)

Državljske pravice, narodotvornost in nacionalizem

Ne samo s človekovimi pravicami, ampak tudi z vprašanji suverenosti naroda se profilirajo besedila v *Demokraciji*. Avtorji pogosto in odločno spregovorijo o tem, da sta referendumsko vprašanje in plebiscit leta 1990 sorodna: poudarjajo, da gre pri obeh za tvorbo suverenosti naroda, ter za »reprodukcijsko sposobnost naroda« (Demokracija, 1. december 2015). Diskurz postane še drznejši; ne gre več le za ohranjanje pravic, ki naj bi bile ogrožene z novo zakonodajo, ampak za to, da »bomo pa v primeru uveljavitve zakona dolgoročno spremenili našo družbo« (Demokracija, 13. december 2015b). Nasprotovanje spremembi seveda pomeni ohranjanje spolnega in kulturnega reda. Pomeni tudi varovanje države, njenih meja, besedila pa poudarjajo tudi Madžarsko, »ki je ustrezno uredila meje za muslimanske begunce in migrante« (Demokracija, 13. december 2015b).

Grožnja zakonodajnih sprememb v besedilih *Demokracije* pomeni obenem grožnjo 'temeljem slovenske družbe' z več vidikov: strahu pred povečanim financiranjem LGBT-aktivistov iz davkoplačevalskega denarja – »Si želite, da se bodo vaši davki še bolj kot doslej porabljali za promoviranje homoseksualnosti, parade ponosa, uvajanje teorije spola v vrtce in šole?« (Demokracija, 16. december 2015a) –, strahu pred nadvlado levih političnih strank in strahu pred tem, da bo Slovenijo 'preplaval begunski val' in jo zavzel islam. Slednje doživljajo avtorji v *Demokraciji* kot nenaključno in interpretirajo, kako pomembno je, da se »predlog, ki radikalno napada temeljno celico družbe, iz katere se družba ali narod obnavlja, krepi in raste« (Demokracija, 13. december 2015a) v Sloveniji pojavi prav v trenutku, ko Evropi 'grozi naval migrantov'.

Karl Marx je namreč že leta 1848 v *Komunističnem manifestu* zapisal, da komunistična družba lahko nastane šele potem, ko se uniči družina. Levičarji v Sloveniji temu zločinskemu napotilu še vedno zvesto sledijo, čeprav ga skrivajo za različnimi frazami o enakopravnosti in potvarjajo pojem *človekovih pravic*. In na tej točki sta se paradoksalno ujela interesa slovenske in evropske levice ter radikalnega političnega islama. Prvi razgrajujejo družino ter s porazno gospodarsko in razvojno politiko silijo slovensko mladino k izseljevanju, drugi pa na povabilo prvih vstopajo v to praznino. Levičarjev v Sloveniji ne moti, da islam, še posebej radikalni, zanika temeljne *človekove pravice*, zagovarja in prakticira nasilje nad ženskami ter istospolnimi in v skrajni izvedbi opravičuje teroristične akcije zoper drugače misleče in verujoče. Želijo si čim več priseljencev iz islamskih držav kot bodočih volivcev in govorijo o njihovi integraciji, hkrati pa uničujejo domačo družino. (ibid.)

Tema antiislamizma, ki se veže z diskurzom o referendumski odločitvi, je prepoznana kot zelo relevantna, tako o njej razpravljajo tudi v *Mladini*, kjer poročajo,

da desne opcije oz. nasprotniki referendum predstavljajo kot del »... zločinskega gejevsko-levičarskega poskusa spremeniti Evropo v pretežno muslimanski kontinent, kjer bodo zanikane temeljne človekove pravice, predvsem žensk in istospolno usmerjenih oseb. Ogrožen naj bi bil temelj evropske družbe, ki je svobodna in odprta.« (Mladina, 18. december 2015a)

Drugače kot avtorji v *Demokraciji* pa v besedilih v *Mladini* vidijo referendum kot priložnost za izboljšanje stanja v državi in tudi njenega ugleda, »ki smo ga po nepotrebnem in na hitro zapravili kmalu po osamosvojitvi z zgodbo o izbrisanih, nedavno pa tudi z odnosom do beguncev in z njimi domnevno povezanim ožičenjem lastne države« (Mladina, 18. december 2015a).

Medijske podobe referenduma in moralna panika

V pričujočem prispevku predstavljamo korpusno podprto kritično analizo diskurza poročanja treh medijev (*Demokracija*, *Dnevnik*, *Mladina*) o noveli ZZZDR. Najprej statistično izluščimo terminologijo, to so pogoste samostalniške besedne zveze, specifične za naš korpus v odnosu do (referenčnega korpusa) 'splošne' slovenščine. Obravnavamo deset po avtomatski terminološki vrednosti najpomembnejših terminov (zakonska zveza, novela zakona, družinsko razmerje, teorija spola ...) in na podlagi kvalitativne analize korpusnih primerov ugotovimo, da se argumentacije o družinskem zakoniku vrtijo okrog naravnosti družine, teorije spola, razpada vrednot v družbi, vladajočih elit, človekovih pravic in narodnosti.

Analiza konceptov (terminologije) v besedilu nas spomni tudi na obliko, v kateri sta Laclau in Mouffe (1985) zasnovala svoje diskurzivne formacije. Diskurzivne formacije avtorja definirata kot sestave diferencialnih položajev (Laclau in Mouffe, 1985: 106), ki se udejanjajo skozi specifične artikulacije in so razporejeni med seboj na podlagi določenih zakonitosti (ibid.). Specifične diskurzivne formacije zaznamujejo določeni privilegirani momenti ali nodalne točke (ibid.: 112), ki organizirajo pomen z združevanjem sestavov diferencialnih entitet v diskurzivno totalnost. Diskurz pa lahko obstaja le kot začasna fiksirana oblika (cf. Vezovnik, 2008), tako imajo družbene kategorije in odnosi, ki jih je mogoče artikulirati na številne različne načine, tudi le začasen pomen.

Konceptualne relacije, pomene in vzorce divergence in konvergence smo za pričujoči prispevek raziskovali na izboru besedil iz treh medijev, da bi razumeli, kako so specifični družbeni odnosi, skupine in prakse predstavljeni s pomočjo moralizirajočega diskurza. Reprezentacije namreč vzpostavljajo tudi pogoje ali diskurzivni prostor za razprave in procese na ravni socialnih politik in zakonodaje, s tem je njihov pomen še dodatno družbeno relevanten in se približuje vprašanju moralne regulacije. Teorija moralne regulacije pojasnjuje, kako se trenutne sodbe o tem, kaj je pravilno/primerno in kaj nepravilno/nepriumno ravnanje v sodobni

družbi, rutinsko sporočajo s pomočjo (navidezno) racionalnih trditev o tveganjih in nevarnostih (Hunt, 1999). Oblika moralne regulacije je tudi moralna panika: njene epizode in pojavnosti pripomorejo k produkciji, reprodukciji in transformaciji kodov vsakdanjega življenja in posredno legitimirajo in naturalizirajo načine vedenj itd. (Valverde, 1994: vi).

Analizirani primeri v naši raziskavi kažejo produkcijo (v mediju *Demokracija*), odzive na (predvsem v mediju *Dnevnik*) in poskuse nevtralizacije (predvsem v mediju *Mladina*) moralne panike.

Moralne panike je kot eden prvih že v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja konceptualiziral Cohen (1972) in ugotavljal, da so moralne panike tiste, ki 'osvetljujejo moralne obrise' in 'moralne meje' v družbi, v kateri so se pojavile, in ponazarjajo, kako netolerantna je določena družba. Odziv na nekonvencionalno vedenje ali pojav je v primerih moralne panike še najmanj posledica racionalne in realistične ocene 'nevarnosti' ali 'škodljivosti'; moralna panika pomeni predvsem družbeni odziv na (domnevno) nov pojav in posledice domnevnih groženj, ki jih pojav predstavlja za »položaje, statuse, interese, ideologije in vrednote« (Cohen, 1972: 191). 'Ljudski hudiči' (*folk devils*), ki figurirajo kot akterji v pojavih moralne panike, so predstavljeni kot »čisti kandidati za status pošasti«, »netipično se spremeni v tipično«, »splošen narativ je eno samo, tako rekoč neprekinjeno sporočilo sovraštva in zavračanja«, skratka: osrednje v moralni paniki je »pripisovanje krivde« (Goode in Ben-Yehuda, 1994: xix). Namen vseh teh strategij je seveda varovanje (in na drugi strani delegitimacija) določene kulturne reprezentacije, ki jo izvaja določen del družbe s prepričanjem, da deluje v imenu in v dobro celotne družbe (ibid.). Pri moralni paniki gre torej za kulturni boj, ali kot pravi Cohen (2002), za kulturne politike: za »kondenzirane politične boje za nadzor nad sredstvi kulturne produkcije« (ibid.: xxxv). Pri tem je pomembno tudi, da moralnih panik ne smemo razumeti kot nepovezane epizode paranoičnega kolektivnega vedenja, lahko pa jih, ali celo moramo razumeti kot simptome napetosti in bojev v kontekstu širših družbenih sprememb na področju kulturne in moralne regulacije (Thompson, 1998: 140).

Diskurz, ki ga na podlagi opravljene analize lahko ugotavljamo v besedilih medija *Demokracija*, lahko po več značilnostih prepoznavamo kot tipično moralno paniko. Za potek moralnih panik je značilno, da stanje, okoliščina, oseba ali skupina ljudi dobi oznako grožnje družbenim vrednotam in koristim; ta grožnja je prek medijev predstavljena v stilizirani in stereotipni obliki (Cohen, 1972: 1). Kot zapiše Cohen (ibid.), nato uredniki medijskih vsebin, škofje, politiki in drugi 'pravilno' misleči ljudje postavijo moralne barikade, družbeno priznani strokovnjaki pa predstavijo svoje diagnoze in rešitve. Sledi še razvoj načinov spopadanja, stanje pa bodisi izgine, medijsko ponikne, se okrepi ali postane še bolj prezentno (ibid.). Goode in Ben-Yehuda (2009) sta konceptualizirala tudi natančnejši model za proučevanje moralnih panik, ki vključuje več značilnosti:

1. Pojavlja se merljiva rast v ravni anksioznosti, ki temelji na prepričanju, da vedenje določene skupine pomeni znatno grožnjo družbi (*concern* ali

zaskrbljenost).

2. Na vir domnevne družbene nevarnosti se gleda s sovraštvom, kot na skupino, ki jo je mogoče jasno definirati kot neodvisno odgovornost za nevarnost, ki jo njeno vedenje pomeni za družbo (*hostility* ali sovražnost).
3. Znatno strinjanje glede tega, da obstaja nevarnost družbi, ni nujno doseženo v javnosti; dovolj je, da je doseženo v segmentu javnosti, ki je dovolj velik ali močan, da lahko zmanjšuje opozicijo njenim izbranim definicijam ali politikam (*consensus* ali konsenz).
4. Intenzivnost javne zaskrbljenosti glede domnevne družbene grožnje je zunaj proporcij merljive ali dokazljive ravni nevarnosti (*disproportionality* ali nesorazmernost).
5. Moralna panika naraste nenadno in se razpusti hitro, včasih za seboj pusti tudi trajne družbene spremembe (*volatility* ali nestabilnost).

Goode in Ben-Yehuda (1994: 13) kot enega vzorčnih primerov moralne panike predstavi pregon in zapiranje homoseksualnih moških med letoma 1955 in 1956 v ameriškem mestu Boise (zvezna država Idaho). Kot je pozneje pokazala analiza vzrokov, dogodkov in posledic, je bil pregon povezan predvsem s političnimi interesi in diskreditacijo politično vplivnih oseb (pri tem pa so bili oškodovani oz. preganjani običajni državljani). Javni tožilec, ki je vodil kazenski pregon, se je čez več kot deset let zagovarjal: »Morali smo jih zašiti, saj so zadeli v jedro naše družbe, mislim v družino in družinsko enoto. In ko se taki potikajo po ulicah, jih moraš preganjati, da bi rešil družino.« (Goode in Ben-Yehuda, 1994: 13) Primer pokaže, kako dolgo tradicijo ima interes za regulacijo, marginalizacijo ter patologizacijo seksualnih manjšin. Rubin že na začetku osemdesetih let v kontekstu ZDA ugotavlja, da se je desničarska uperjenost proti spolni vzgoji v šolah, homoseksualnosti, pornografiji, splavu in spolnim odnosom pred poroko že v sedemdesetih premaknila s skrajnega obrobja v politično osrednjo areno, saj so njeni glasniki ugotovili, da so te teme izjemno privlačne za množice (Rubin, 1984 : 147). Proliferacijo moralne panike, ki se povezuje z otroki in neheteroseksualno spolnostjo, je mogoče videti predvsem kot takšno, ki deluje tako, da 'vzpostavlja red' in da je regulacijska družbena praksa (Robinson, 2008: 123), ki ohranja *status quo*. Strukturno nasilje in predsodki, povezani s seksualnostjo, kot v zgornjem primeru, nakazujejo na povezavo med moralnimi in seksualnimi panikami v poznomodernih družbah (Herdt, 2009: 20). Herdt seksualne panike opisuje kot enega osrednjih mehanizmov, s katerimi se reproducirajo različne oblike strukturnega nasilja, ki ga lahko prepoznavamo skozi ustvarjanje strahu, gnusa in družbene izključenosti v različnih praksah, govornih dejanjih in pomenih (ibid.: 18). Ključni elementi za tovrstno reprodukcijo so zanj moralni šok (tj. incident ali dogajanje, ki galvanizira javno zgražanje in iniciira gnus); veliki strah (dolgotrajnejše in apokaliptično občutje); moralne kampanje (ki vključujejo močne moralne sentimente in ideologije, potrebne za ohranitev ali spremembo trenutne družbene organizacije vrednot); in moralna in seksualna panika.

Večino elementov, s katerimi medijski diskurzi izkazujejo moralne in seksualne

panike, najdemo v analiziranih besedilih medija *Demokracija*. Uspešnost moralne in seksualne panike pa lahko prepoznavamo tudi z vidika tega, da moralna panika ni prisotna le v diskurzih medija *Demokracija*, ampak tudi v drugih medijih – torej tudi besedilih drugih dveh izbranih medijev, *Dnevnika* in *Mladine*. To priča tudi o njeni splošni pojavnosti, katere vidnost v *Demokraciji* je le simptom oz. ena številnih manifestacij. Prisotnost in učinki moralne panike so namreč preveč močni in vplivni, da bi se jih lahko drugi medijski diskurzi npr. kar izognili ali jih zanemarili. V *Dnevniku* namreč lahko sledimo odzivom na moralno paniko (oz. poročanju o njej), ki jo proizvajajo drugi akterji, tj. drugi mediji, kot je *Demokracija*, civilne pobude in drugi nasprotniki novele ZZZDR (kot pokaže Kuhar (2015), so zadnji med seboj tesno povezani in izvirajo iz istega ideološkega vira). V *Dnevniku* seveda moralni paniki tako dajejo medijski prostor, čeprav jo z nekaterimi diskurzi poskušajo tudi nevtralizirati (npr. s primeri preokvirjanja podobe 'normalnih' družin). V *Mladini* poskušajo avtorji besedil najbolj sistematično nevtralizirati vladajočo moralno in seksualno paniko, kjer se tudi npr. pri analizi iste terminologije pokažejo drugačni besedilni konteksti in konotacije kot v *Demokraciji*. Prav tako uvajajo druge tematike in eksplicitno obravnavajo nevarnost moralne panike.

Analiza pokaže tudi, da se naša specifična moralna in seksualna panika ciklično pojavlja, da je torej, kot h konceptu moralne panike dodaja Hier (2016), ideološki pojav, ki je vsiljen od zgoraj in pomeni kratkotrajno manifestacijo v dolgotrajnih procesih (konsistentne) moralne regulacije. Primerjava z rezultati raziskovalcev in raziskovalk (Vezovnik, 2015; Kuhar, 2015) prejšnjega pojava moralne in seksualne panike v zvezi s spremembami zakonodaje na področju zakonske zveze in družine (Družinski zakonik) pokaže, da so diskurzi skorajda identični v obeh primerih, torej izjemno konsistentni. Teme, ki se zdijo še nekoliko poudarjene v primerjavi s prejšnjo situacijo, so povezane z rasizmom (do beguncev, migrantov) in islamofobijo ter nekoliko večjo apropiacijo jezika človekovih pravic.

Vzrok te konsistentnosti je gotovo dejstvo, da je velik del akterjev, ki so artikulirali nasprotovanje zakonodajnim spremembam v obeh primerih isti, predvsem pa verjetno dejstvo, da je temeljna podstat ena sama, in se napaja predvsem, kot trdi Kuhar (2015: 119), v ideologijah Rimskokatoliške cerkve kot čedalje pomembnejšega in čedalje glasnejšega akterja v razpravah o vprašanih seksualnega državljanstva, kjer je njena vloga ustanavljanje organizacij, ki delujejo kot civilne pobude.

Ustrezno temu okviru so ti diskurzi homofobni, njihovi izjavljalci pa se izkazujejo kot 'moralni homofobi' (Sobočan, 2012). Vsekakor gre za pojav politične homofobije, tj. za »zavestno politično strategijo države ali določenega političnega gibanja [...] ki strukturira izkušnje seksualnih manjšin« (Bosia in Weiss v Kuhar, 2015: 122). Pomemben poudarek pri tem je tudi, da je, kot zapiše Kuhar in se sklicuje tudi na Mojco Pajnik (ibid.), politična homofobija »pravzaprav ena od manifestacij sodobnega populizma, ki temelji na etnonacionalizmu in konstrukciji Drugega, notranjega sovražnika, ki bodisi s kulturnega, religioznega, spolnega, seksualnega, etničnega ali kakšnega drugega vidika ogroža naš (poudarek v originalu)

narod.« (Kuhar, 2015: 122)¹²

Uspešnost (tj. neuničljivost) predstavljene moralne panike in diskurzov, ki nastajajo znotraj nje, je treba razumeti tudi kot učinek posvojitve jezika človekovih pravic in demokracije, združenega s poustvarjanjem določene skupine in njenih praks kot grožnje slovenski kulturi, vrednotam, in 'Družini' na eni strani, na drugi pa tudi nizanja žrtev, ki jih ta grožnja ogroža oz. jih bo povzročila.

Moralne panike pa so, kot trdi Reed (2015), tudi osrednja tehnika vladajočih elit pri vzpostavljanju politik strahu. Politiki, interesne skupine, tržniki napihujejo domnevne nevarnosti zunaj vseh proporcev, da bi si tako pridobili volilne glasove, *rating*, donacije in dobiček (Glassner, 2009: xii); demonizacija nedominantnih družbenih skupin je pogosto ključna taktika za pridobivanje volilnih glasov (Reed, 2015; Furedi, 2005). Družba sprejema in perpetuira strah, saj ta daje tudi emocionalno potešitev; skrajni strah in ogorčenje sta po navadi projekciji (Glassner, 2009: xxxiv). Diskurzi strahu, kot pojav imenuje Altheide (2002: 2), pomenijo »prevladujočo komunikacijo, simbolno zavedanje in pričakovanje, da sta nevarnost in strah osrednji pojavnici doživljajskega okolja ali psihološkega in simbolnega okolja, kot ga definirajo in doživljajo ljudje v vsakdanjem življenju« (ibid.). Kot opozarja Bauman, je strah kot kapital mogoče prebiti v kakršen koli dobiček, naj bo ekonomski ali politični (2007: 12). Critcher (2011), ki je svojo tipologijo politike strahu oblikoval na teoretskih vidih več relevantnih avtorjev, navaja sedem predpostavk, med njimi tudi, da igrajo osrednjo vlogo pri kulturi strahu mediji; da kultura strahu proizvaja izkrivljen in disproporcionalen odziv na družbene probleme (ki so, posledično, sistematično napačno prepoznani) in da je osrednja posledica kulture strahu sovražnost do tistih, ki so predstavljeni kot deviantni (Critcher, 2011: 269–272).

Vrnimo se k izhodišču tega razdelka. S pomočjo korpusne analize in kritične analize diskurza medijskih podob o noveli ZZZDR smo pokazali niz diskurzov, v katerem pa so dominirali tisti (beležimo jih v besedilih *Demokracije*), ki jih določajo homofobija, islamofobija, antikomunizem, antifeminizem, upor proti političnim elitam, antimigrantski diskurz, vse z nabojem grožnje, nevarnosti in vzpostavljanja strahu. Vsi ti diskurzi so bili tesno prežeti tudi z jezikom demokracije in človekovih pravic pod zastavo socialnih demokratičnih načel. Vse skupaj pa se je pokazalo kot odličen recept za vzpostavljanje politične hegemonije.

¹² Za razpravo o študijah desnih populizmov glej tudi Frank in Šori, 2015; Šori, 2015.

Literatura

- ADAM, BARRY D. (2003): The Defense of Marriage Act and American Exceptionalism: The "Gay Marriage" Panic in the United States. *Journal of History of Sexuality* 12(2): 259–276.
- ALTHEIDE, DAVID L. (2002): *Creating Fear: News and the Construction of Crisis*. New York: Aldine de Gruyter.
- ARGAMON, SHLOMO, MOSHE KOPPEL, JAMES PANNEBAKER W. IN JONATHAN SCHLER (2009): Automatically profiling the author of an anonymous text. *Communications of the ACM* 52(2): 119–123.
- BAKER, PAUL (2006): *Using Corpora in Discourse Analysis*. London: Continuum.
- BAKER, PAUL IN ERNEZ LEVON (2015): Picking the Right Cherries? A Comparison of Corpus-based and Qualitative Analyses of News Articles about Masculinity. *Discourse and Communication* 27: 401–422.
- BAUMAN, ZYGMUNT (2007): *Liquid Times: Living in an Age of Uncertainty*. Cambridge: Polity.
- BIBER, DOUGLAS, SUSAN CONRAD IN RANDI REPPEN (1998): *Corpus Linguistics: Investigating Language Structure and Use*. Cambridge: Cambridge University Press.
- COHEN, STANLEY (2002): *Folk Devils and Moral Panics: The Creation of the Mods and Rockers* (3rd ed). London: Routledge
- CRITCHER, CHAS (2011): For political economy of moral panics. *Crime Media Culture* 7(3): 259–275.
- DIJK VAN, TEUN A. (2001): Critical discourse analysis. V *Handbook of Discourse Analysis*. D. Tannen, D. Schiffrin in H. Hamilton (ur.), 352–371. Oxford: Blackwell.
- ERJAVEC, TOMAŽ (2011): Automatic linguistic annotation of historical language: ToTrTaLe and XIX century Slovene. *Proceedings of the ACL-HLT Workshop on Language Technology for Cultural Heritage, Social Sciences, and Humanities*: 33–38. Portland.
- FAIRCLOUGH, NORMAN (1995): *Media Discourse*. London: Arnold.
- FAIRCLOUGH, NORMAN L. IN RUTH WODAK (1997): Critical discourse analysis. V *Discourse Studies. A multidisciplinary introduction. Vol. 2. Discourse as social interaction* T. A. van Dijk (ur.), 258–284. London: Sage.
- FELDMAN, RONEN IN JAMES SANGER (2007): *The Text Mining Handbook. Advanced Approaches in Analyzing Unstructured Data*. New York: Cambridge University Press.
- FINN, AIDAN IN NIKOLAS KUSHMERICK (2006): Learning to Classify Documents According to Genre. *Journal of the American Society for Information Science and Technology* 57(11): 1506–1518.
- FOUCAULT, MICHEL (2001): *Arheologija vednosti*. Ljubljana: Studia Humanitatis.
- FRANK, ANA IN IZTOK ŠORI (2015): Normalizacija rasizma z jezikom demokracije: primer Slovenske demokratske stranke. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* XLIII (260): 89–103.
- FUREDI, FRANK (2005): *Politics of fear: Beyond left and right*. New York: Continuum Press.

- GLASSNER, BARRY (2009): *The Culture of Fear: Why Americans are Afraid of the Wrong Things: crime, drugs, minorities, teen moms, killer kids, mutant microbes, plane crashes, road rage and so much more*. New York: Basic Books.
- GOODE, ERICH IN NACHMAN BEN-YEHUDA (1994): *Moral Panics: The Social Construction of Deviance*. Oxford: Blackwell.
- GOODE, ERICH IN NACHMAN BEN-YEHUDA (2009): *Moral Panics: The Social Construction of Deviance* (2nd ed). Oxford: Wiley-Blackwell.
- HERDT, GILBERT (2009): Introduction: Moral Panics, Sexual Rights and Cultural Anger. V *Moral Panics, Sex panics: Fear and the Fight over Sexual Rights*, G. Herdt (ur.), 1–46. New York: New York University Press.
- HIER, SEAN (2016): Moral panic, moral regulation and the civilizing process. *The British Journal of Sociology* 67(3): 414–434.
- HUNT, ALAN (1999): *Governing Morals: A Social History of Moral Regulation*. Cambridge: Cambridge University Press.
- KILGARRIFF, ADAM, VÍT BAISA, JAN BUŠTA, MILOŠ JAKUBÍČEK, VOJTĚCH KOVÁŘ, JAN MICHELFEIT, PAVEL RYCHLÝ IN VÍT SUCHOMEL (2014): The Sketch Engine: Ten years on. *Lexicography* 1: 7–36.
- KOGOVŠEK, NEŽA (2010): Iskanje pravnih razlogov za priznanje enakih pravic istospolnim partnerjem in njihovim družinam. *Socialno delo* 49(5/6): 319–330.
- KRISHNAMURTHY, RAMESH (1996): Ethnic, Racial and Tribal: The Language of Racism? V *Texts and Practices: Readings in Critical Discourse Analysis*, R. Caldas-Coulthard in M. Coulthard (ur.), 129–149. London: Routledge.
- KUHAR, ROMAN (2015): Konec je sveta, kakršnega poznamo: Populistične strategije nasprotnikov Družinskega zakonika. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* XLIII(260): 118–132.
- LACLAU, ERNESTO IN CHANTAL MOUFFE (1985): *Hegemony & Social Strategy*. London: Verso.
- MAUTNER, GERLINDE (2009): Checks and balances: How corpus linguistics can contribute to CDA. V *Methods of Critical Discourse Analysis*, R. Wodak in M. Meyer (ur.), 122–143. London: Sage.
- MATU, PETER M. IN HENDRIK JOHANNES LUBBE (2007): Investigating language and ideology: A presentation of the ideological square and transitivity in the editorials of three Kenyan newspapers. *Journal of Language and Politics* 6(3): 401–418.
- MILLER, TOBY (2013): Tracking moral panic as a concept. V *The Ashgate Research Companion to Moral Panics*, C. Krinsky (ur.), 42–54. New York in London: Routledge.
- RAJGELJ, BARBARA (2010): Razmerja v istospolnih družinah – kje smo in kam lahko gremo? *Socialno delo* 49(5/6): 305–318.
- POLLAK, SENJA, ANŽE VAVPETIČ, JANEZ KRANJC, NADA LAVRAČ IN ŠPELA VINTAR (2012a): NLP workflow for online definition extraction from English and Slovene text corpora. *Proceedings of the 11th Conference on Natural Language Processing (KONVENS 2012)*: 53–60. Dunaj.
- POLLAK, SENJA, NEJC TRDIN, ANŽE VAVPETIČ IN TOMAŽ ERJAVEC (2012b): NLP web

- services for Slovene and English: morphosyntactic tagging, lemmatisation and definition extraction. *Informatica* 36(4): 441–449.
- REAH, DEAH (1998): *The Language of Newspapers*. London, New York: Routledge.
- RICHARDSON, JOHN E. (2007): *Analysing Newspapers: An Approach from Critical Discourse Analysis*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- REED, ISAAC ARIAIL (2015): Deep culture in action: resignificatiton, synecdoche, and metanarrative in the moral panic of the Salem Witch Trials. *Theoretical Sociology* 44(65): 65–94.
- ROBINSON, KERRY H. (2008): In the name of 'childhood innocence'. A discursive exploration of the moral panic associated with childhood and sexuality. *Cultural Studies Review* 14(2): 113–129.
- RUBIN, GAYLE (1984): Thinking sex: Notes for a radical theory of the politics of sexuality. V *Pleasure and Danger: Exploring Female sexuality*, C. S. Vance (ur.), 267–319. New York: Routledge, Kegan Paul.
- SINCLAIR, JOHN (1991): *Corpus, Concordance, Collocation*. Oxford: Oxford University Press.
- SOBOČAN, ANA MARIJA (2012): Otroštvo pod mavrico: raziskave, razprave in družinske realnosti. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* 39(249): 137–148.
- STUBBS, MICHAEL (1998): German loanwords and cultural stereotypes. *English Today* 14: 19–26.
- ŠORI, IZTOK (2015): Za narodov blagor: skrajno desni populizem v diskurzu stranke Nova Slovenija. *Časopis za kritiko znanosti, domišljijo in novo antropologijo* XLIII(260): 104–117.
- TEUBERT, WOLFGANG (2000): A Province of a Federal Superstate, Ruled by an Unelected Bureaucracy. Keywords of the Euro-sceptic Discourse in Britain. V *Attitudes Towards Europe: Language in the Unification Process*, A. Musolff, C. Good, P. Points in R. Wittlinger (ur.), 45–88. Aldershot: Ashgate.
- THOMPSON, KENNETH (1998): *Moral panics*. London: Rutledge.
- UNGAR, SHELDON (2001): Moral panic versus the risk society: The implications of the changing sites of social anxiety. *British Journal of Sociology* 46(4): 271–291.
- VALVERDE, MARIANA (1994): Editor's Introduction to Special Issue on Moral Regulation. *Canadian Journal of Sociology* 19(2): vi–xii.
- VEZOVNIK, ANDREJA (2008): Kritična diskurzivna analiza v kontekstu sodobnih diskurzivnih teorij. *Družboslovne razprave* 14(57): 79–96.
- VINTAR, ŠPELA (2010): Bilingual term recognition re-visited: The bag-of-equivalents term alignment approach and its evaluation. *Terminology* 16(2): 141–158.

Viri (Razdeljeni po mediju in po datumu)

Demokracija

- STA IN B. S. (24. 11. 2015): *Pobuda Spoštovanje različnih proti noveli ZZZDR in za spoštovanje istospolnih*. Dostopno na: <http://www.demokracija.si/slovenija/pobuda-spostovanje-razlicnih-proti-noveli-zzzdr-in-za-spostovanje-istospolnih> (16. oktober 2016).
- STA, B. S. IN DAVKOPLAČEVALCI SE NE DAMO (1. 12. 2015): *Društvo Davkopllačevalci se ne damo proti noveli zakona o zakonski zvezi*. Dostopno na: <http://www.demokracija.si/fokus/drustvo-davkoplacevalci-se-ne-damo-proti-noveli-zakona-o-zakonski-zvezi> (15. oktober 2016).
- ŠULIN, P. (11. 12. 2015): *»Glasovala bom PROTI, ker podpiram skupnost mame, očeta in otrok.«*. Dostopno na: <http://www.demokracija.si/fokus/patricija-sulin-glasovala-bom-proti-ker-podpiram-skupnost-mame-oceta-in-otrok> (15. oktober 2016).
- 24KUL.SI (12. 12. 2015a): *Soočenje na RTVS: Argumenti so premagali neresnice in manipulacije aktivistov!*. Dostopno na: <http://www.demokracija.si/prejeli-smo/soocenje-na-rtvs-argumenti-so-premagali-neresniece-in-manipulacije-aktivistov> (15. oktober 2016).
- C. R. IN 24KUL.SI (13. 12. 2015b): *24kul: Vprašanja nasprotnikov in našo odgovori zakaj glasovati proti!*. Dostopno na: <http://www.demokracija.si/fokus/24kul-vprasanja-nasprotnikov-in-naso-odgovori-zakaj-glasovati-proti> (15. oktober 2016).
- STA, SDS, 24KUL.SI IN G. B. (16. 12. 2015a): *Proti družinskemu zakoniku tudi papež Francišek in podpredsednik slovaškega parlamenta*. Dostopno na: <http://www.demokracija.si/fokus/proti-druzinskemu-zakoniku-tudi-papez-francisek-in-predsednik-slovaskega-parlamenta> (15. oktober 2016).
- C. R. (16. 12. 2015b): *Totalitarizem na pohodu: Pritiski na srednjih šolah in fakultetah pred referendumom se stopnjujejo!* Dostopno na: <http://www.demokracija.si/fokus/totalitarizem-na-pohodu-pritiski-na-srednjih-solah-in-fakultetah-pred-referendumom-se-stopnjujejo.html> (15. oktober 2016).
- ZBOR ZA REPUBLIKO (17. 12. 2015): *86 slovenskih akademikom in profesorjev je PROTI noveli ZZZDR*. Dostopno na: <http://www.demokracija.si/fokus/86-slovenskih-akademikom-in-profesorjev-je-proti-noveli-zzzdr> (15. oktober 2016).
- BLAŽIČ, G. (18. 12. 2015a): *Mag. Mojca Belcl Magdič: Pri teoriji spola gre za razkroj človeka in njegove identitete*. Dostopno na: <http://www.demokracija.si/fokus/mag-mojca-belcl-magdic-pri-teoriji-spola-gre-za-razkroj-cloveka-in-njegove-identitete.html> (15. december 2016).
- KOCJAN, V. (18. 12. 2015b): *Tomaž Merše: Treba je oditi na volišče in tam glasovati proti*. Dostopno na: <http://www.demokracija.si/fokus/tomaz-merse-treba-je-oditi-na-volisce-in-tam-glasovati-proti> (15. oktober 2016).
- SLS IN K. K. (18. 12. 2015c): *Predsednik SLS mag. Marko Zidanšek na predčasnem glasovanju oddal glas PROTI*. Dostopno na: <http://www.demokracija.si/prejeli-smo/>

predsednik-sls-mag-marko-zidansek-na-predcasnem-glasovanju-oddal-glas-prot (15. oktober 2016).

DONKO, F. (30. 12. 2015): *Franci Donko: O nestrokovnosti neke stroke*. Dostopno na: <http://www.demokracija.si/fokus/franci-donko-o-nestrokovnosti-neke-stroke> (16. oktober 2016).

C. R., G. B., V. K. IN 24KUL.SI (13. 12. 2015a): *V nedeljo dan velike odločitve o prihodnosti slovenskih družin. Zato glasujmo PROTI!* Dostopno na: <http://www.demokracija.si/fokus/v-nedeljo-dan-velike-odlocitve-o-prihodnosti-slovenskih-druzin-zato-glasujmo-proti> (15. oktober 2016).

Mladina

BAUK, DINO (18. 12. 2015a): *Za oblast gre. Kateremu delu sveta želi pripadati Slovenija?* Dostopno na: <http://www.mladina.si/171481/za-oblast-gre/> (16. oktober 2016).

N'TOKO (18. 12. 2015b): *Soočenje*. Dostopno na: <http://www.mladina.si/171434/soocenje/> (16. oktober 2016).

TRAMPUŠ, JURE (24. 12. 2015): *Zadnje opozorilo. Ali zmaga Zlovenije na referendumu o istospolnih partnerskih zvezah napoveduje večje politične spremembe?* Dostopno na: <http://www.mladina.si/171646/zadnje-opozorilo/> (16. oktober 2016).

Dnevnik

IVELJA, RANKA (20. 12. 2015, posodobljeno 21. 12. 2015). *Streznitev*. Dostopno na: <https://dnevnik.si/1042727036/mnenja/komentarji/streznitev2> (16. oktober 2016).